

Тимчасово виконуючий обов'язки Керівника Державного управління справами	С.С. Борзов
Голова Державного агентства лісових ресурсів України	О.П. Ковальчук
Т. в. о. Голови Державної служби України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва	О.Л. Шейко
Міністр аграрної політики та продовольства України	О.М. Павленко
Міністр освіти і науки України	С.М. Квіт
	ЗАТВЕРДЖЕНО Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України 26.10.2015 № 399
	Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 11 листопада 2015 р. за № 1414/27859

ПОЛОЖЕННЯ

про екологічну освітньо-виховну роботу установ

природно-заповідного фонду

I. Загальні положення

1. Це Положення розроблено відповідно до статей 9, 15, 16, 20, 23, 31, 35, 48 [Закону України](#) "Про природно-заповідний фонд України" та поширюється на природні та біосферні заповідники, національні природні парки, ботанічні сади, дендрологічні та зоологічні парки, регіональні ландшафтні парки, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, управління якими здійснюють спеціальні адміністрації (далі - установи ПЗФ).

2. Метою екологічної освітньо-виховної роботи, що здійснюють установи ПЗФ, є цілеспрямований вплив на світогляд, поведінку і діяльність місцевого населення та відвідувачів установ ПЗФ стосовно збереження природної спадщини країни, природних комплексів територій та об'єктів ПЗФ, забезпечення підтримки природоохоронної діяльності установ ПЗФ шляхом поширення знань і підвищення обізнаності щодо цінностей

біологічної та ландшафтної різноманітності, формування екологічної свідомості та виховання поваги до природи.

3. Це Положення визначає основні напрями, порядок організації та проведення екологічної освітньо-виховної роботи, взаємодії з громадськістю, сприяння підвищенню кваліфікації працівників та підготовці кадрів. Це Положення враховується при підготовці щорічних планів та звітів про діяльність установ ПЗФ.

II. Основні напрями екологічної освітньо-виховної роботи

1. Основними напрямами екологічної освітньо-виховної роботи установ ПЗФ є:

ведення освітньо-виховних робіт щодо необхідності збереження природних та історико-культурних цінностей на території установ ПЗФ, інших існуючих у регіоні та країні територіях та об'єктах природно-заповідного фонду;

ознайомлення громадян із законодавством України, міжнародними конвенціями та договорами/угодами у природоохоронній сфері;

інформування місцевого населення та відвідувачів про діяльність установ ПЗФ та забезпечення доступу громадян до публічної інформації;

формування наукових знань, поглядів і переконань, які закладають основи відповідального ставлення до навколишнього природного середовища і, зокрема, територій та об'єктів природно-заповідного фонду України;

створення позитивного іміджу установи ПЗФ і забезпечення підтримки природоохоронної діяльності установи ПЗФ місцевим населенням та відвідувачами.

2. У сфері екологічної освітньо-виховної роботи установа ПЗФ співпрацює з усіма верствами населення, підприємствами, установами та організаціями усіх форм власності, органами державної виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, громадськими та міжнародними організаціями, насамперед з дошкільними, загальноосвітніми, позашкільними, професійно-технічними та вищими навчальними закладами.

3. Установа ПЗФ здійснює екологічну освітньо-виховну роботу за допомогою різних форм діяльності, до яких належать:

розроблення та виконання спеціалізованих екологічних освітньо-виховних програм, розрахованих на різні категорії учасників;

надання практичної та методично-консультативної допомоги з питань екологічної освітньо-виховної роботи заінтересованим підприємствам, установам, організаціям і громадянам;

робота із засобами масової інформації, друкованими та електронними виданнями;

підготовка та виготовлення власних екологічних освітньо-виховних матеріалів, а також їх поширення через спеціальні видання (листівки, буклети, газети тощо) з використанням символіки установи ПЗФ та розповсюдження соціальної реклами;

організація присутності установ ПЗФ в електронному інформаційному просторі шляхом створення та ведення веб-порталів установ ПЗФ;

створення та організація діяльності екологічних освітньо-виховних центрів, музеїв природи, візит-центрів, постійних та мобільних виставок і стендів;

організація екологічних освітньо-виховних екскурсій облаштованими еколого-освітніми стежками та маршрутами;

співпраця з громадськими екологічними організаціями, заохочення до волонтерської діяльності, сприяння створенню громадських природоохоронних ініціатив;

організація та проведення таборів, польових екологічних практик, зборів юних екологів, ботаніків, зоологів, гуртків, учнівських лісництв тощо;

організація і проведення масових природоохоронних та екологічних освітньо-виховних заходів, тематичних науково-практичних заходів (конференцій, форумів, семінарів, навчальних тренінгів, круглих столів, тематичних вечорів, фестивалів, вікторин, олімпіад, екологічних ігор, конкурсів, екскурсій, акцій тощо) за участю громадськості, учнівської та студентської молоді.

III. Порядок організації та проведення екологічної освітньо-виховної роботи

1. З метою організації екологічної освітньо-виховної роботи в установах ПЗФ створюються окремі структурні підрозділи: відділи, сектори. Структурний підрозділ з екологічної освітньо-виховної роботи може бути об'єднаний з науковим або рекреаційним структурним підрозділом установи ПЗФ. До проведення екологічної освітньо-виховної роботи залучаються працівники наукових структурних підрозділів, служби державної охорони природно-заповідного фонду, природоохоронних науково-дослідних відділень, а також фахівці з інших підприємств, установ та організацій.

Положення про структурний підрозділ (відділ або сектор) визначає порядок організації екологічної освітньо-виховної роботи установи ПЗФ та затверджується її керівником. Положення про підрозділ має містити перелік основних напрямів та завдань екологічної освітньо-виховної роботи, форм діяльності, визначати порядок створення та використання елементів інфраструктурного еколого-освітнього облаштування з урахуванням положення про установу ПЗФ та проекту організації території установи ПЗФ.

2. Для здійснення екологічної освітньо-виховної роботи в установах ПЗФ створюються постійні і тимчасові форми інфраструктурного еколого-освітнього облаштування.

Постійними формами інфраструктурного еколого-освітнього облаштування є: музеї природи, музейні кімнати або куточки, екоосвітні та екотуристичні центри, візит-центри, еколого-освітні класи, бібліотеки, відеотеки, обладнані екскурсійні маршрути та еколого-освітні стежки тощо.

Тимчасовими формами інфраструктурного еколого-освітнього облаштування є: виставкові або мобільні стенди, аншлаги, вивіски, білборди, сітілайти, вітрини, таблички тощо.

3. Для кожного екскурсійного маршруту та кожної еколого-освітньої стежки розробляється інформаційний опис, який містить: еколого-освітню та науково-популярну інформацію про природні об'єкти (екосистеми, біотопи, види флори та фауни тощо); інформацію історико-культурного та етнографічного спрямування; опис визначених форм маркування, інформаційного та рекреаційного облаштування; картосхему з позначеними природними об'єктами, місцями встановлення інформаційного та рекреаційного облаштування; умови проходження стежкою/маршрутом та гарантування безпеки відвідувачів; умови контролю за станом стежки/маршруту та поновлення їх облаштування тощо. Умови проходження стежкою/маршрутом повинні враховувати необхідність забезпечення мінімально можливого впливу на природні комплекси і об'єкти, визначати безпечний для тварин час відвідування, оптимальну кількість відвідувачів, правила поведінки відвідувачів на території установи ПЗФ, передбачати умови супроводу тощо.

4. Співпраця з питань екологічної освітньо-виховної роботи установ ПЗФ з іншими організаціями та установами здійснюється відповідно до законодавства та в межах спільних програм діяльності.

5. Установа ПЗФ бере участь у розробленні та реалізації разом із заінтересованими підприємствами, установами та організаціями спільних екологічних освітньо-виховних програм, проектів, планів заходів, спрямованих на забезпечення охорони, збереження та сталого використання природних ресурсів регіону розташування установи ПЗФ.

6. Установа ПЗФ бере участь в організації та роботі регіональних екологічно-просвітницьких центрів, громадських приймалень, створених на базі закладів освіти, неурядових природоохоронних організацій тощо. Допускається створення регіональних екологічно-просвітницьких центрів на базі установи ПЗФ за умови участі інших заінтересованих підприємств, установ і організацій, фізичних і юридичних осіб та спільного фінансування діяльності центрів і відповідних заходів.

7. Установа ПЗФ за допомогою екологічної освітньо-виховної роботи залучає місцеве населення, насамперед дошкільні, загальноосвітні навчальні заклади, позашкільні, професійно-технічні та вищі навчальні заклади, громадські організації та інші заінтересовані підприємства, установи та організації, до природоохоронної діяльності установи ПЗФ, розміщує на своєму веб-порталі інформацію про співпрацю та про можливість участі у волонтерських заходах.

8. Установа ПЗФ сприяє підвищенню кваліфікації та обізнаності у сфері охорони навколишнього природного середовища та заповідної справи шляхом поширення екологічних знань і організації для працівників установ ПЗФ, заінтересованих установ, підприємств та організацій, у тому числі землекористувачів, учителів з природничих дисциплін, педагогів позашкільних навчальних закладів, студентів та аспірантів, представників громадських організацій та інших заінтересованих підприємств, установ та організацій спеціальних навчань, семінарів, обміну досвідом, надання можливості для проходження наукових та виробничих практик з вивчення законодавства про охорону навколишнього природного середовища, збереження природних та історико-культурних цінностей на території установи ПЗФ, інших територіях та об'єктах природно-заповідного фонду тощо.

9. Установа ПЗФ розробляє щорічний план заходів та інформацію з екологічної освітньо-виховної роботи за формами та з урахуванням питань, що визначені у [додатках 1 та 2](#) до цього Положення. Щорічний план заходів та інформація з екологічної освітньо-виховної роботи установи ПЗФ розглядаються науково-технічною (науковою, вченою) радою установи ПЗФ та затверджуються керівником установи ПЗФ.

Установа ПЗФ у строк до 31 грудня поточного року інформує центральний орган виконавчої влади, до сфери управління якого належить установа ПЗФ, та центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки, про річний план та результати екологічної освітньо-виховної роботи установи ПЗФ за рік шляхом розміщення інформації на офіційному веб-сайті установи ПЗФ або органу, до сфери управління якого належить установа ПЗФ, подання інформації в паперовому вигляді або включення відповідної інформації до інших форм планування та звітності відповідно до вимог нормативно-правових актів.

Директор Департаменту заповідної справи	І.Б. Іваненко
Додаток 1 до Положення про екологічну освітньо-виховну роботу установ природно-заповідного фонду (пункт 9 розділу III)	

ФОРМА

щорічного плану заходів з екологічної освітньо-виховної роботи

№ з/п	Захід	Виконавець / структурний підрозділ	Місцезнаходження та термін/строк виконання
1	2	3	4
		Додаток 2 до Положення про екологічну освітньо-виховну роботу установ природно-заповідного фонду (пункт 9 розділу III)	

ФОРМА

щорічної інформації з екологічної освітньо-виховної роботи

1. Організація екологічної освітньо-виховної роботи.

1.1. Наявність структурного підрозділу з екологічної освітньо-виховної роботи в природному або біосферному заповіднику, національному природному парку, ботанічному саду, дендрологічному або зоологічному парку, регіональному ландшафтному парку, парку-пам'ятці садово-паркового мистецтва, управління якими здійснюють спеціальні адміністрації (далі - установи ПЗФ), та його склад (штатні одиниці). Відповідальний працівник за організацію екологічної освітньо-виховної роботи установи ПЗФ.

1.2. Наявність постійних форм інфраструктурного еколого-освітнього облаштування:

організація та діяльність у складі установи ПЗФ музеїв природи, музейних кімнат або куточків, екоосвітнього та екотуристичного центрів, візит-центру (назва, мета діяльності, стислий опис експозицій чи облаштування, кількість експонатів, надходження, обмін; склад працівників, відомості про кількість та категорії відвідувачів, проведені заходи та акції тощо);

діяльність в установі ПЗФ бібліотек, наукових архівів (характеристика, кількість працівників, поповнення бібліотеки, загальна кількість примірників, їх існуючі електронні аналоги; науково-популярні фільми, телефільми, відеотеки, фототеки, фотоальбоми тощо);

діяльність установи ПЗФ щодо створення мережі обладнаних екскурсійних маршрутів та еколого-освітніх стежок. Обладнані екскурсійні маршрути та еколого-освітні стежки (їх кількість, перелік, вид, назва; кількість розроблених і відкритих в поточному році, складених паспортів; кількість екскурсій та контингент відвідувачів).

1.3. Наявність тимчасових форм інфраструктурного еколого-освітнього облаштування.

1.4. Наявність плану заходів з екологічної освітньо-виховної роботи установи ПЗФ.

2. Методична, організаційна та практична екологічна освітньо-виховна робота установи ПЗФ.

2.1. Організація та участь у масових екологічних освітньо-виховних заходах:

організація та проведення еколого-освітніх заходів, приурочених до Всесвітнього дня водно-болотних угідь, Всесвітнього дня охорони природи, Міжнародного дня Землі, Міжнародного дня збереження біорізноманіття, Дня довкілля, Дня працівника природно-заповідної справи та інших екологічних дат і свят (назва, час і місце проведення, кількість та склад учасників, результати);

організація та участь у виставках, фестивалях, заходах, приурочених до етнографічних та культурно-історичних подій тощо (назва, час і місце проведення, кількість та склад учасників, результати);

організація та участь у семінарах, круглих столах, диспутах тощо, присвячених питанням природоохоронної та екологічної освітньо-виховної роботи.

2.2. Співпраця з підприємствами, установами та організаціями:

співпраця із загальноосвітніми, позашкільними та іншими навчальними закладами (дитячі садки, професійно-технічні училища, коледжі, університети, інститути тощо);

наявність спільних програм, проектів, договорів/угод, планів заходів;

тематичні уроки любові до рідного краю (назви уроків, назви навчальних закладів, кількість уроків);

участь в організації та діяльності шкільних гуртків/учнівських лісництв, гуртків/секцій народних ремесел, вирощування різних груп рослин тощо (їх назви та місцезнаходження, періодичність та тематика занять, кількість залучених учнів);

надання допомоги в оформленні природничих кабінетів загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів (місцезнаходження та здійснені заходи щодо обладнання);

участь в організації та проведенні екологічних олімпіад, екологічних ігор, «зелених шкіл», конкурсів, вікторин, екскурсій тощо (перелік, час та місце проведення, контингент та кількість учасників);

участь в організації та сприяння проведенню еколого-освітніх тематичних експедицій та літніх екологічних таборів (організатори, кількість учасників, місце проведення, тематика тощо);

співпраця з іншими установами ПЗФ у сфері екологічної освітньо-виховної роботи;

співпраця з громадськими організаціями (місцевими, регіональними та національними);

співпраця з релігійними організаціями;

участь у роботі регіональних екологічно-просвітницьких центрів;

співпраця з волонтерами;

створення громадських організацій з метою підтримки діяльності установи ПЗФ;

співпраця установи ПЗФ з міжнародними установами та організаціями у сфері екологічної освітньо-виховної роботи.

2.3. Співпраця з органами державної виконавчої влади, органами місцевого самоврядування у сферах освіти, охорони навколишнього природного середовища, охорони історико-культурної спадщини та іншими (наявність спільних програм, проектів, планів заходів та перелік проведених заходів тощо).

3. Інформаційно-видавнича та пропагандистська діяльність.

3.1. Інформація про веб-портал установи ПЗФ в інтернет-мережі (коли засновано, адреса, розділи тощо), організацію інтернет-розсилки новин та обговорення екологічних проблем на форумах (кількість відвідувачів).

3.2. Інформація про опубліковані та підготовлені до друку (зазначати окремо) науково-популярні праці, буклети, путівники, листівки, плакати, аншлаги тощо (назви, тираж, видання, для яких категорій населення призначено).

3.3. Інформація про власні видання (газети, журнали), їх основну тематику.

3.4. Перелік програм та сюжетів на радіо і телебаченні (назва студії, хто з працівників брав участь у підготовці), опублікованих статей та інформаційних повідомлень у пресі.

3.5. Тематика лекцій та бесід, контингент слухачів, найменування установи/підприємства/організації, де прочитано лекцію/проведено бесіду.

4. Підвищення кваліфікації працівників установ ПЗФ та сприяння підготовці кадрів у природоохоронній сфері.

4.1. Підвищення кваліфікації працівників установи ПЗФ шляхом навчання на курсах підвищення кваліфікації, у вищих навчальних закладах, участі у семінарах та тренінгах, зустрічах з обміну досвідом тощо (назва (тематика), час і місце проведення занять, П.І.Б. слухача).

4.2. Організація та проведення в установі ПЗФ навчання, семінарів та зустрічей з обміну досвідом для підвищення кваліфікації працівників установи ПЗФ, інших установ, підприємств та організацій (назва (тематика), час і місце проведення занять, лектори (викладачі), контингент слухачів).

4.3. Проведення наукової та виробничої практики студентів та аспірантів професійно-технічних та вищих навчальних закладів на базі установи ПЗФ.

5. Джерела та напрями фінансування екологічної освітньо-виховної роботи установи ПЗФ.

6. Інформація про надані платні послуги, пов'язані з організацією та проведенням освітньо-виховних і природоохоронних заходів (назва послуг, отримані кошти за окремі послуги), відповідно до [Переліку платних послуг, які можуть надаватися бюджетними установами природно-заповідного фонду](#), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2000 року № 1913 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 02 червня 2003 року № 827).

7. Пропозиції щодо вдосконалення екологічної освітньо-виховної роботи установи ПЗФ.